

II. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

КУПРІЄВИЧ ВІКТОРІЯ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної і вищої освіти Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

«У вогні перетоплюється залізо у сталь, у боротьбі перетворюється народ у націю»

Євген Коновалець

Нам випало жити, вчитись, працювати, творити в буремний час, коли Україна кров'ю і смертю своїх найкращих синів і дочок відстоює незалежність, пише свою новітню історію. Ми творимо нову державу за себе і за тих, хто віддав своє життя, відстоюючи нашу суверенність.

Минуло вже десять років війни з росією, два роки повномасштабного вторгнення і сотні років намагань росії знищити нас як націю. Але, єдина нація, яка занепаде у цій боротьбі – російська. І воїни ЗСУ подбають про це з усією рішучістю і завзяттям. І саме зараз такі слова як «патріотизм», «громадянин», «нація», «воля» як ніколи набули актуальності, важливості і глибини розуміння сенсу цих слів.

Актуальність національно-патріотичного виховання здобувачів освіти в закладах освіти, зокрема в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, зумовлюється сьогодні в умовах жорсткої війни процесом формування в Україні громадянського суспільства, становленням нації. Сьогодні важливо зрозуміти і донести іншим, що ідеалом виховання має виступати різнобічно та гармонійно розвинений, свідомий, високоосвічений, громадянин-професіонал, здатний до саморозвитку, саморефлексії та самовдосконалення.

Патріотичне виховання є пріоритетним напрямом виховання у національній системі освіти. Виховати патріотів сьогодні – це не лише гасла або кліше. Виховати патріота сьогодні – значить підготувати підростаюче покоління до виконання функцій захисника Батьківщини, сформуванню у молоді готовність трудитися для своєї держави і підносити її міжнародний авторитет, виховати громадянську гідність, чесність, мужність [3].

Актуальність проблеми національно-патріотичного виховання і громадянської освіти геніально сформулював Шарль Луї де Монтеск'є: «спочатку треба бути поганим громадянином, щоб потім стати гарним рабом». Ліна Костенко ще 1999 року діагностувала: «У нас надто багато поганих громадян» [2]. Нині ми є свідками правдивості цих слів та руйнівних наслідків переважання їх критичної маси у вигляді російського повномасштабного вторгнення.

Події російсько-української війни дають підстави стверджувати, що більшість громадян України виявили високу патріотичну свідомість і міцну громадянську позицію. Тож одним з найважливіших завдань педагогів нині є продовження роботи

з формування в молодих людей громадянських якостей, розуміння приналежності до Українського народу.

Національно-патріотичне виховання має наскрізь пронизувати весь освітній процес, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Окремі питання пов'язані із патріотичним вихованням молоді досліджували численні українські науковці. Так, наприклад, у своїх працях М. Качура «Поняття «патріотизм» в українській науковій педагогічній думці», О. Коркішко «Патріотичне виховання: досвід сучасної школи», О. Сухомлинська «Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення» висвітлювали взаємозв'язок патріотичного, громадянського та національного виховання», О. Вишневський «Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики)», М. Стельмахович «Теорія і практика українського національного виховання», М. Щербань «Патріотичне виховання – потреба чи вимога часу» розглядали національно-патріотичне виховання на традиціях українського народу; Т. Тхоржевська у роботі «Православне виховання в історії педагогіки України» досліджувала розвиток теорії та практики виховання, в тому числі національного і патріотичного, на засадах православної моралі. Науковці І. Бех та К. Чорна у своїй праці «Національна ідея в становленні громадянина-патріота України: (програмно-виховний контекст)» в основу патріотичного виховання ставлять національну свідомість [1].

У науковій літературі професійну підготовку майбутніх фахівців розглядають у різних аспектах. Важливе значення для розуміння суті досліджуваної проблеми мають праці К. Корсака «Європейський простір вищої освіти і Україна у ХХІ столітті», А. Лігоцького «Система різнорівневої підготовки фахівців в Україні (теоретико-методологічний аспект)» у яких висвітлюються загальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців; культурологічні аспекти цієї проблеми ґрунтовно відображені в праці В. Кременя «Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи)»; обґрунтування доцільності спеціальної підготовки кадрів, визначення її змісту, форм, методів, умов з урахуванням специфіки професійної діяльності представлено в працях І. Зязюна «Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи», Н. Ничкало «Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів», Л. Романішиної «Інноваційні технології в підготовці майбутніх фахівців» та ін. Відтак, стає цілком зрозуміло, що професійна підготовка здобувачів освіти передбачає засвоєння фундаментальних знань, формування готовності до їх творчого практичного застосування, розвиток особистісних морально-патріотичних якостей [5].

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню нації, формуванню в Україні нового громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Визначальною рисою українського патріотизму є його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти наближенню перемоги, якісним змінам ситуації в країні на краще. Для формування такої свідомості особистості в закладах професійної (професійно-технічної) освіти успішно реалізується цілісна система національно-патріотичного виховання.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- ✓ утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- ✓ виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- ✓ підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника Вітчизни, героя;
- ✓ усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- ✓ сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- ✓ формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- ✓ утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- ✓ культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- ✓ формування мовленнєвої культури;
- ✓ спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [6].

Кожен педагогічний колектив повинен ефективно вирішувати складні завдання національно-патріотичного та громадянського виховання здобувачів освіти, які знайшли своє відображення в офіційних документах.

Проблема національно-патріотичного виховання має бути у центрі уваги педагогів. Необхідно сприяти формуванню патріотичності в особистості. Варто звернути більшу увагу на заходи патріотичного спрямування у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та активно залучати до них здобувачів освіти, так як заклад освіти виступає джерелом не тільки знань, а й зміни стилю свідомості, поведінки та мислення сучасного молодого покоління.

Важливо не просто виховати особистість, яка матиме певні знання, уміння та навички необхідні для майбутньої професійної діяльності, а й патріотично налаштовану свідому людину, яка здатна активно діяти у суспільстві. Слід визначити, що такі чинники, як мова, традиції, звичаї, обряди, історичне минуле, правова обізнаність, дотримання принципів народності, поінформованість щодо сучасної ситуації в країні відіграють важливу роль у вихованні громадянина-патріота та сприятимуть ефективності процесу національно-патріотичного виховання здобувачів освіти в закладах освіти.

Організуючи виховну роботу з національно-патріотичного виховання, потрібно враховувати й те, що на сьогоднішній день у закладах професійної (професійно-технічної) освіти навчаються здобувачі освіти з окупованих територій, внутрішньо-переміщені особи, а оскільки в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей, то існує неоднозначне ставлення до багатьох подій минулого та поглядів на сьогоднішній день. Відповідно важливо формувати у здобувачів освіти державницький патріотизм, який полягає в усвідомленні необхідності відстояти незалежність, захистити державність, забезпечити соборність України, а спільна віра у перемогу повинна об'єднати усіх українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою – незалежна, успішна держава.

Основні завдання освіти у цій сфері полягають у забезпеченні національної спрямованості змісту освіти, відродженні національних виховних традицій, створенні усіма суб'єктами освітнього простору умов для формування у молодій людини національно-патріотичного самоусвідомлення.

Патріотичне виховання розпочинається з формування патріотичних поглядів. Знання про минуле і сучасне України, складають ядро патріотичної свідомості і служать механізмом, який регулює і спрямовує діяльність особистості. Можна впевнено стверджувати, що засвоєння знань – це тільки початок патріотичного виховання, яке обов'язково передбачає втілення їх у вчинок, у практичну діяльність. У процесі діяльності знання перетворюються у переконання, ставлення особистості до минулого і сучасного України, у вміння та готовність діяти [4].

Патріотичне виховання, в основі якого лежить збереження української національної ідентичності, має стати фундаментом становлення світогляду молодій людині, на якому формуються фахові знання та професійна компетентність. Відтак, на освітньо-виховний процес у закладах освіти покладаються важливі завдання, що пов'язані зі створенням умов для успішної соціалізації та самореалізації особистості в суспільстві, формування особистісних якостей, набуття молоддю важливих життєвих орієнтирів.

Національно-патріотичне виховання здобувачів має наскрізно пронизувати весь освітній процес, органічно поєднуватися з громадянським, моральним, родинним, естетичним, правовим, екологічним, фізичним, трудовим вихованням, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних, громадських обов'язків, відповідальності за власне життя і майбутнє, долю своєї країни, готовності боронити її цілісність.

В умовах сьогодення проблема національно-патріотичного виховання набуває особливої значущості. Саме на заклади освіти покладена основна відповідальність за формування й розвиток ключових життєвих компетентностей у дітей та підлітків, усвідомлення ними поняття «патріотизм» і необхідності формування громадянина-патріота своєї країни.

Відтак, пріоритетним напрямком організаційно-педагогічної діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти є індивідуальний підхід до виховання особистості, стимулювання її внутрішніх сил до саморозвитку та самовиховання, формування патріотизму.

Патріотичне виховання – це розвиток особистості, з високою національною самосвідомістю, готовністю до виконання громадянського, конституційного та професійного обов'язків. Саме тому, професійна підготовка здобувачів освіти передбачає не тільки розвиток їх розумових та творчих здібностей, але й засвоєння системи загальнолюдських, національно-патріотичних цінностей та понять, що мають становити основу їх культури. Актуальним залишаються питання розроблення теоретико-методологічних основ навчання і виховання здобувачів освіти у національно-патріотичному спрямуванні.

Патріотизм сьогодні – це не мода, а виклик сучасності, біль душі кожного свідомого українця, материнські сльози, і дитячий плач, знівечена, вигоріла земля, що терзається у тортурах, гуркіт гармат, медійні новини, які неможливо бачити і чути без страху, постійне відчуття неспокою та тривоги за завтрашній день, це молитва за долю країни, яка виривається із грудей стоголосим криком усього народу, в надії та сподіванні миру і спокою в кожному українському серці.

Патріотами не народжуються. Ними стають у процесі становлення особистості. Патріотичні почуття – це сплеск емоцій, які народжуються в пориві спільної праці, щоб знайти вихід із безвихіддя, захистити свою незалежність і волю. Патріотизм – це частина нашого духу, одне з найсильніших відчуттів, які існують у природі. Саме

воно має сприяти розвитку нашої держави. Любов до Батьківщини і до себе проростає з суспільства, яке є єдиним дієвим механізмом розбудови народної демократії, правової України.

Сьогодні українська освіта має переконливу і позитивну україноцентричну традицію, на відміну від попередніх часів, коли навіть боялися вживати термін «націоналізм», бо це було ворожим для тогочасної системи. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти, де навчаються і здобувають професію нова генерація українців, мають особливу відповідальність за завтрашній день вільної незалежної України, тому пріоритетним у виховній системі закладу є національно-патріотичне виховання молодого покоління, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Список використаної літератури

1. Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності вищого навчального закладу. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: Педагогічні науки. Полтава, 2015. Випуск 16. С.56 - 63.

2. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. С. 6–15.

3. Кульчицький В.Й. Патріотичне виховання як складова професійної підготовки майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2019. Випуск 1 (44) С. 88 - 91.

4. Мірошніченко В.І. Патріотичне виховання майбутніх офіцерів-прикордонників у сучасних умовах. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доповідей науково-практичної конференції* (Харків, 7 квітня 2017 р.). Харків: МВС України, ХНУВС, 2017. С.14-16.

5. Рогова Т.В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. *Педагогіка та психологія*. Харків, 2017. Випуск 56. С.294 - 301.

6. Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>

МИКИТЮК СВІТЛАНА,
директор Навчально-методичного
центру професійно-технічної освіти
у Чернівецькій області

ВИХОВНА СИСТЕМА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

***Анотація:** публікація присвячена проблемі формування компетентностей здобувачів освіти у закладах освіти. Автор визначає завдання сучасної освіти – навчити молодих людей самостійно здобувати і використовувати знання в різних життєвих ситуаціях, дає визначення поняттю «компетентність», та виділяє п'ять основних груп ключових компетентностей, які заклад освіти має сформулювати в здобувачів освіти*

***Ключові слова:** система освіти, компетентність, особистість, виховний простір.*

В усіх цивілізованих країнах, в усі часи й епохи суспільство й освіта вбачали своїм завданням виховання громадянина – людини з певним набором прав і обов'язків, яка поважає і дотримується норм і правил співжиття, прийнятих у даному